

E. ŞEWELJOWA

MOPR
ÇÛJOJAN SREDSTWALA
NE ZATXA ÇOJULADÛLA

Qaracaj-malqar tilge
Хувилань Осман
көчүргөндү

Е. ШЕВЕЛЕВА

НА ЧТО РАСХОДУЮТСЯ
СРЕДСТВА, СОБИРАЕМЫЕ
МОПР

На карачаево-балкарский язык
перевел
Осман Хубиев

кар. 240-1

Карачаево-Черкесская
ОБЛАСТНАЯ
БИБЛИОТЕКА

W WEDENIE (ALLB)

Rewoljusijanъ boreslerine boluşluq etivcy xalqla-arasъ organizasijaqa (MOPR) ullu emda sьjlъ zadaca salьnnandъ. Bu organizasija urunđanlanъ proletar internasionalizm işlerine, dunja rewoljusijanъ boreslerine, faşizmge emda çaъ imperialist qazavatnъ hazьrlavqa qarşcъ boreslege boluşluq eter ucyn quralođandъ.

Tьş qьrallada rewoljusijanъ boreslerine boluşluq qurađan iş—kesini mađanasъ vla—teren rewoljusionnьjdi, vek çuavlydъ emda rewoljusion kadrlanъ saqlar ucyn, urunđanlanъ internasionał şoxluqlarьn wegitiр ucyn dev quralođandъ.

Proletar rewoljusijanъ plamennьj tribunu, urunđanlanъ xalqla-arasъ şoxluq işleri ucyn kyreşivcy, MOPR-nъ Is-polnitel'ньj komitetini auşunmağan predsedateli,—Klara Setkin çoldas MOPR-nъ Birinci vytevsojuz sjezdinde (1925 ç.) MOPR-nъ işi vla anъ mađanasьnъ usynden kesini sөzynde vьlaj ajtxandъ:

„Kapitalizm qajda ornalsa da, ol qolun qajrъ uzatsa da, anda ölgenle, inçilgenle көrynedile, anda miңle vla tyrme iclerinde, adam ajtalmazlyq tar, soluvsuz qьjьnlьqda öledile. Faşizmni qanъ qollarьndan qutulalođan rewoljusion boresleni va aq justisija ölyredi.

Ölgen rewoljusion boresle vla birge, rewoljusionerleni yjdegileri da kesini eksploatator qarьvun saqlar ucyn qaltьraođan burzuazijanъ xatersiz dertini zertwalарь

voladıla. Miñde bla ersiz qatıpla, öksyzle, akkala, ammalala, çaqıbz egecle ersi sadaqasylıqqa tuşuv qaloıandıla. Alañ çylamıqlar ölykleri, ökynnenleni ysleri bla sarqadıla. Alañ kece kyn da tyrme iclerinde olturojanlaqqa qajorıyn saorış inçitedi, kemiredi. Qara acıyq, çalanıasılqqa adam çazıqıylıy yjleni xaman çıvuq qurşalajdı, alañ quru stollarıpla olturadı. MOPR rewoljusion uruşlada ölgen emda tyrmeleni icinde olturojan kyreşçilege emda alañ yjdegilerine voluşluqdu emda köllerin sarıyıcudu. MOPR alaqa: vytev aqıyl unıqojanla, çegilgenle (ekspluatırowat¹ etilınnenle) sizni bla birgedile, sizge qajorıradıla, sizni termilıvygyzny çenilletirge izlejdile,—dejdi⁴¹.

Xalqla-arasyl rewoljusion qozqalıvnu Klara Setkin em belgili, körgynclı dejatellerini biridi. Ol kesi acıyq, çalanıasılqqa çıllanıl cekgendi. Kesini rewoljusion işi usyn ol tyrmelede qıjınlıq çete olturıvnu, emda tış qırallaqqa qasıl aylanıvnu cekgendi. Ol sevevden ol quru da MOPR-ny işine ıllu maqana vere edi. Ol xamanda urunıanlanıl, sıd alqıyn proletariat xorlaqan qırılınıl, Sowelneni qırılınıl urunıanlanıl keç qatlarınıl, faşizmni emda aq terrornu zertwalarıl, politiceskij emigrantlaqqa emda alañ yjdegilerine voluşuv işni begitirge tajmazdan, toxdavısvuz saqıra edi.

Klara Setkini ol sözleri MOPR-ny maqanasıl bla işine teren politiceskij vaqa veredile. Ala MOPR-ny vajraqılınıl tyvıne çanı kirgenlege MOPR-ny işini maqanasıl kerti işde tolu aqıylarqa voluşadıla.

MOPR-ny MATERIAL'NYJ BOLUŞUVUNU MAQANASıl

MOPR kesini vajraqılınıl tyvıne urunıanlanıl keç massalarıl birleşdirgen rewoljusion organizasıjadıl.

¹ MOPR-ny Birinci Bytevsojuz Sjezdini stenografist otcıotu, 1925 ç.

Millionla bla urunçanla MOPR-ny vajraçny tyvune çazvlarь bla neda vaşxa zat bla varmajdьla, ala faşizmge emda kapitalizmge qarřsy kyreřlerinde klass çarnařlarьna voluřmaçlyqny amalsyz kerek volçanьn emda vorçlarьn açylav varadьla.

O voluşluqnu daçьda vaçalyçь anь massa xarakteriligidi. Alaj degen, kapitalny plenniklerine voluşuv işge MOPR-ny tizginlerine birleřdirilgen millionla bla urunçanla qatьsadьla. Axьrnda, MOPR tolu maçanada **vespartijny** organizasjadь. Anь tizginlerine keslerini partija uezdentelerine qaramaj urunçanlanь køv tyrly qatlarь kiriv, keslerini qurav-vařsьlyç işlerin vardьradьla. Adam ulunu kapitalizmni vojunxasьndan emda faşist terrornu unuqduruvundan vořlav, vьxьndьrv iř kimlege vaçaly ese,—ala varь MOPR-ny işine qořuluv iřlejdile. MOPR-nu kerti çařavunda urunçanlanь faşizmge qarřsy kyreřivlerini birlik frontunu idejəsy kesini kerti çaşavda volunçanьn keredi.

SSSR-ni MOPR organizasijasьny tizginlerinde toquz million çleni emda 100 miç tøvenni (nizowoj) MOPR jacejkasь vardь. Bu eki san SSSR-de MOPR-ny massowьj volçanьna ne çanь bla da inandьradьla.

SSSR-ni MOPR-u kapitalny minle bla plennikleri bla, alanь MOPR-dan material'ny emda moral'ny voluřluç tavxan, sasьçan yjdegileri bla şoxluqnu kyçly vajlavlarь bla moral'no vajlanьvdь.

Kapitalist quruluřnu (strojnu) ojar ycyn, bytev dunjada proletar rewoljusija xorlav torzestwo eter ycyn kellik xorlamь rewoljusion uruřlaqa alanь kyçlerin saqlar ycyn, proletar şoxluqnu massowьj organizasijasь—MOPR qolundan kellik zatny eterin faşizmge qarřsy kyreřçile viledile.

MOPR—voluşluqnu organizasijasьca, kesine eki açьq zadaca saladь: alanь birincisi—kapitalny uzniklerine,

politicseskij emigrantlaqda emda alañ yjdegilerine moral'nyj emda material'nyj voluşluq etiv, ekincisi va—massalañ proletar internasionalizmni duxunda yretiv (wospitat' etiv).

Bu zadacalañ ekisini da ullu politika maqanalary bardy, emda—añ artyq da vek certerge kerekdi—ala bir-biri vla ajurylmazdan kyçly **vajlanbydya**. Faşizmni uznikleri (tutmaqlary) vla alañ yjdegilerine voluşluq quravnu, urunçanlany keç qatlarby internasional wospitat' etiv vla qacañ birca bardyby, ol eki işni bir-birinden ajuryñ qacañ bardyrsa, MOPR vojununa salyñçan işin olsaqatda tolturlyqudu.

Kesini clenlerini internasional aqylaryby ösymyn faşizmni zertvalaryna voluşluq etiv prakticeskij işge tartyv vla begite varmaj, quru „otwlecjonnyj“ internasional wospitanie murad salqan MOPR-ny allaj işi kerek tyldy.

Xalqla-arasy rewoljusion kyreşni kerti işde zadacalaryby MOPR-ny clenlerini keç qatlarbyna aqylatyqda voluşxan ullu massa, organizasion, agitasija emda propagandist iş bardyrmaj, quru mexaniceskij axsa çybyñ iş da çararyq tyldy.

Kerti işde MOPR-ny bu eki vaş zadacalaryby esge ala, alañ bir-birinden ajuryñ, vajlanby etiv,—MOPR-ny clenlerin wospitat' etivny organizasion çolu emda vaş maqanasby oldu.

MOPR-ny clenlerin proletar şoxluquñ işi ycyn—MOPR-ny işi ycyn çanyñ-qanyñ da ajamaj kyreşirca alaj wospitat' eterge kerekdi; faşizmni **zertvalaryby allında keslerini vorclarby ariv toltururca, alañ aqylaryñ alaj wospitat' eterge kerekdi**. Bu vorclarby maqanalary alqybyrun faşizmni uzniklerine (tutmaqlaryna) tajmazdan-toxdavsuz material'nyj voluşluq etivdy. Bu toxdavsuz material'nyj voluşluquñ tajmazdan voldurur ycyn, MOPR-ny kyçly axsa vazasby volurqda kerekdi. Ol vaza MOPR-ny kassa-

sъна хаман тышув турқан ахcadан quralады. ОI себевден MOPR-нъ ахса (finans) işini ullu politika маqанасы барды. Ань işi хар jacejkada, rajonda, MOPR-нъ organization-massa, agitation-wospitanie işi aman-igi quralqанына көре ваçарылыqды.

СЛЕНЛИК WZNOS— MATERIAL'НЫJ BAZAНЫ TAMALЫДЫ

SSSR-ни MOPR-уну ахса vazасы MOPR-нъ kesini clenlerinden тышген ахcadан quralqан planowyj ахса тыше барqан istocnikleden quralqанды. MOPR-нъ вjудзети, асламына, clenlik wznosla вla шеflik екишайыqlадан quralады.

Clenlik wznos вla шеflik екишайыqlадан тышген ахcala, сөз усун, SSSR-ни MOPR-уну 1937 çыqы вjудзетни 90%o volадыла. MOPR kesini volушлуq etiv işin MOPR-нъ clenleri төлеген clenlik wznosla вla emda шеflik екишайыqlа вla boldurады dev, биз toлу çuавылыq вla аjтырqa vollyqбуз. Andan маqана, faşizmni uznikleri (tutmaqlары) вla аланы yjdegilerine volушлуq etgenle MOPR-нъ zamanында emda tolyсу вla clenlik wznosларын emda шеflik екишайыqlарын төлеген clenleri volадыла.

Clenlik wznosnu сапы сьртда ullu tyldy emda urunqанын вjудзетlerine aurluq etmejdi. SSSR-ни MOPR-уну Sentral'ныj Komitetini vegimi вla MOPR-qa clenlik wznosla eki тырlydyle. Bir çыqа clenlik wznosxa işcile, qulluqçula, kolxozçula, studentle, Qызы-askerni komandirleri 1 som 20 kapek (kwartalqa 30 kapek) veredile. Qызыlaskercile, yj qulluqçu тышырғыла, 14 çыllары четген şkol savijle bir çыqа 24 kapek (kwartalqa 6 kapek) veredile. MOPR-нъ хар cleni шеflik екишайыqqa хар bir çыqа 40 kapek veredi (kwartalqa 10 kapek). Шеflik екишайыqны wznosun

MOPR-ның кленлерини кеслерине ҫеҫликге алаңан политический тутмақлақа волушув фондрлағын вегитир мурад вля 1932 ҫылда SSSR-ни MOPR-уну СК-и вегитгенди.

Кленлик wzнос вля ҫеҫлик екишайлықлаңь верив SSSR-ни MOPR-уну уставь вля қаралқандь-велгили болқандь, ол себевден вытев MOPR-ның кленлерине бирца ворсду.

Қалқан кеслери разылықлағы вля қуралқан (добrowol'ный) организасияладан ваҫхалыққа, SSSR-ни MOPR-у, халқларасы мақанасы болқан овҫcestwенно политикаль организасияса, кесини материал'ный базасын, сөзны толу мақанасында, кленлик wzносла вля ҫеҫлик екишайлықладан қурајды. SSSR-ни MOPR-уну аладан ваҫха тајмаздан ахса тышув турқан ҫери ҫоқду. 1937 ҫылдан вери SSSR-ни MOPR-уну СК-сы интернасионал субвогниклени да қојқандь. Аңь вля кленлик wzносну емда ҫеҫлик екишайлықнь тувра (принсипиал'ный) политика мақаналағы андан да век көлтырыледі. Қуралыуында MOPR-ның вытев клен массалағы қошув ішлерге кerek болқан ву ахса тышув қуралқан источникле SSSR-ни MOPR-уну материал'ный базасына ҫы сајын талај миллион сомла вередиле.

Вытев MOPR-ның кленлери кеслерини материал'ный ворсларағын ариг толтурса турсала, кленлик wzнос вля ҫеҫлик екишайлықладан тышген ахса, фашизмни зертваларына волушлуқ етивде SSSR-ни MOPR-уну алында турқан задачаланы толусу вля толтурсуға vollуқду.

SSSR-ни MOPR-у кесини ҫаҫавуну ал ҫылыағында оқуна „SSSR-ни MOPR-уну материал'ный ресурсларынь тамалы—тајмаздан тысе варқан кленлик wzносду“ деген ызы қаты вардығын турқан еди. (MOPR-ның 1924 ҫылда Биринци вытевсојуз конференсијасынь postanowлентесинден). Ол көзывде, көв ҫерледе, хар ким кеси разылық вля кеси сыјгени сақлы бир ахса верив волушурға еркилик вар еди, ол MOPR-ның өсүшүны олақатдақь көзывуне көре, тыз еди. MOPR организасия

ol saqatda çañ çaraşa başlaqan edi. Ань, clenlik wznos çыьвну төгерегинде тајмаздан massowъj işni vardьгьса, olsaqatda allaj kycy çoq edi.

МОПР-нь idejalарьнь съларь-çайлмаqlьqlарь (popu-ljarnost') terk øsdyle. Ol idejalарь SSSR-ni alqьn МОПР-qa clenqe kirmegen millionla vla urunqanларь qавьl көre edile emda alaqa razь vola edile. Keslerini çallarьндan көв çolda mexaniceskij тьдьгьв kesleri erkinlikleri vla axca берив voluşuv vla ala kapitalнь plennikleri vla keslerini xalqla-арась klass şoxluqlарьн көргьзgendile.

Kesni çaşavunu artdaqь çьllарьнда SSSR-ni МОПР-u or-ganizasion çañ vla kycь volqандь. Ань тизгинlerinde mil-lionla vla clenle vardьla, МОПР-нь çañ başлапқан-qu-ralqan көв төвеннi jacejkась quralqандь, МОПР-нь işinde ань игi eter ycyn, ань çañ mijik васхьсха көлтыртыр ycyn, toxdavsuz кьреşirge хазьrla volub, он миңle vla алават aktivistle, entuzlastla øsgendile.

Bytev вьлапь варьнь сеvebinden SSSR-ni МОПР-u vjud-zetin, асламьсьна, axca туşув çараşдьгьlqan istocnik-lerinden quraqандь.

Bu woprosda clenlik wznosladan kirgen axcань сапьн көргьзген тарixleni ullu, adam seirsindirir maqanalарь vardьla. Вьлаj vla, bytev da clenlik wznos çььlqандь:

1925 çьlda	886.536 som—100,0%	
1931 "	2.557.908 "	—288,3% 1925 çьlqa көre
1936 "	4.759.746 "	—536,7% 1925 çьlqa көre

Bir belgili volumlada (uslowieledе) SSSR-ni МОПР-u selewoj axca çыьвну unaqандь. Sөz ycyn, Awstrijada 1934 çьlda volqan fewral' uruşladan sora awstrija işcileni wosstanie acxan emda andan sora xorlanqan otrjadларьна ась faşist terror volub başlaqanьнда, alaj volqan edi.

SSSR-ni işçileri, kolxozcuları emda vytev urunğanlar awstrija proletariatxa voluşluqqa keldile emda fewral' uruşlanı zertwalarına voluşluqqa MOPR-nu ysy bla bir million şilling¹ ijdile.

1934 ғы oktjabrda, ispan proletarları rewoljusion wostanieleri xorlanıw, çanvarlanğan faşizm miñle bla rewoljusion kyreşileni ɵltyrgen emda kazematlaqqa (tyrmelege) çyjqan zamanda da wıaj bolqan edi. Sowet qıralı işçileri, kolxozcuları emda urunğanlar, MOPR-nu ispan seksijasıny saqıwı bla, axca çyjb, ispan çoldaşlarıwızda uc million pezet² ijdile. Alaj bolqanı usın wı tuqm axca çyjb vek az emda bir madarsız közywde woadı.

MOPR-qa AXCA SREDSTWALA NEGE KEREKDILE

MOPR-nu xar clenı, wznos çyjbıwıqa ol kest bergen clenlik wznosu bla şeflik ekişajlıqı dajrı çojulub wırdanların bilirge izlejdi. **MOPR-nı komitetlerini wırdarı—çyjbıjqan axcalanı otcjotun tajmazdan keç wırdırmaqıwı.**

MOPR-nu clenı kestni swırcıgine clenlik wznosu bla şeflik ekişajlıqın tɵlegenden sora, ol axcala SSSR-de MOPR-nu wytev organizasijasıny sosialist encl mylky woadı emda alaqa, SSSR-ni MOPR-unu SK-sından sora, kışını onov ɵterge, alanı çojarqa erkinligi çoqdu. Wı sebewden, xar wı çerde çyjqan axcalarıwızny, SSSR-ni MOPR-unu SK-sına çenlı tıwdırırca, wı kesibizni işbizni alaj qurırqa kerekbiz.

MOPR-nı xar clenı, xar aktiwisti, MOPR-nı jacejkarına emda kraj, oblast komitetlerine tyşgen axcala SSSR-ni MOPR-unu Sentral'ny Komitetine, amalı bolqan

¹ Awstrijalı şilling—21 kapek saqlıwı.

² Pezet—16 kapek saqlıwı.

caqlıq bir, çenil çetdirilib, SK da, kesini közyvyne, faşizmni zertwalarına voluşluqqa kecikdirmej ijerca, eterge kyreşirge kerekdi. Ань усун SSSR-ni MOPR-unu SK-ı, MOPR-ну төвөнни jacejkalarь ахсапъ rajon komitetlege ijmej, pocta bla tuvra oblast, kraj neda respublikan SK-la-qa ijerge dev allaj çoruq vegitgendi.

Jacejkadan ахсапъ zamanında ijivge em qatъ овşcestwennыj qaravul (kontrol') salıv madarsыз kerekdi. MOPR-нъ clenlerinden çыjылан ахcala jacejkada bir artыq kыпny turmaj, savdan varлыq çerlerine ijilirge kerekdile.

Kөв kere MOPR-нъ rajon komitetlerini vaşыларъ, bir birde va virem-virem aktivistle, SSSR-ni MOPR-unu Sentral'ныj komiteti alaqa massa işni vardыrтыq, artыqсыз da alaqa rajonda ajlanтыq, ахса аз veredi dev аңа razъ volmaqanларън ajtadyла. Kerti da, MOPR-нъ Sentral'ныj komiteti тырлы-тырлы rasxodлаqа ахсапъ дькгы veredi. Nek? Ne усун deseң, clenlik wznosla bla şeflik ekişajыqла, em алоқън, kapitalнь plenniklerine, alanь yjdegilerine, politemigrantлаqа voluşluq eter усун çыjыладыла. ОI себевден çыjылан ахсапъ organizasion kereklilege vek kesekcigin çоjarqa vollarqu.

Bizni ullu qыralьvьzda volqan urunqanlanь овşcestwo-politika aktivliklerini kөltyrylgenini себевinden, mopr ахсапъ көв da çоjmaqanлаj, MOPR-нъ massa-wospital'ныj işi varлыqъ MOPR-нъ хар clenine асыq volurqa kerekdi. Bu себевден, MOPR-нъ kassasъна тыşgen ахcala SSSR-ni MOPR organizasijasънъ socialist enciligine sanaladyла, MOPR-нъ SK-ti va, MOPR-нъ kassasъна kirgen хар somnu aslam kesegi faşizmni zertwalarına voluşluqqa varыr усун, MOPR-нъ хар organizasijasънъ rasxodларъ (ахса çоjuvларъ) qoldan kelgen caqlıq bir аз volurlарън izlev, аңа qaravul volub turady.

Овşcestwennыj işni amallарънъ maqanasъ, овşcestwo

kysny ol neda bu kerti işge tartıv—ovscestwennostnu voluşluqu bla vytev kerekli işni axca çojmaj etivdy.

MOPR axca az çojarqa kerekdi. Anı faşizmni zertwalarına voluşuv işge køv ijerge kerekdi. MOPR karekni çojmaj saqlarqa emda MOPR-nı material'nyj vazasın toxdavsuz vegite varıqa kerekdi. Bizni işbizni vaş prinsipleri vıajdıla.

Faşizmni zertwalarına material'nyj voluşluq etiv zadacasın igi tolturur usyn MOPR-nı organizasijalarını axcaların erkin volurqa kerekdi. Anı MOPR-nı xar cleni bilirge emda esde tutarqa kerekdi.

MOPR organizasijaqa axca sredstvola belgili ne muratlaqa çojar usyn kerekdile?

FAŞİZMNI UZNIKLERINE (TUTMAQLARINA) BOLUŞLUQ

MOPR, kesini anı dev quralqanına köre, em alqın faşist tyrmelede olturqan rewoljusion voreslege emda aları inçilgen yjdegilerine voluşluq eterge kerekdi.

Burzuazianın tyrmelerinde 1.039.410 rewoljusioner olturadı. İşci klassın em igi çaşların tutulubdula. German proletariatın vızdu —**Ernst Tel'man** çoldaş faşist tutmaqda (zastenkada) olturadı. Wenger Sıvet respublikanın vatır deyateli, **Matias Rakoşi** çoldaş køv çıllanın Wengrijanın tyrmelerinde olturadı. İtalian proletariatın vızdu—**Antonio Gramşi** çoldaş tutulub køv çıllanın turadı. **Tojwo Anti-kajnen** çoldaşın fin faşistle tyrmege urqandıla. On minle bla qorquvsuz-vatır rewoljusionerleni tutmaqladan voşlar usyn kyreşiv—xar bir urunqanın vojununda sıjlı vırcıdu. MOPR tajmazdan rewoljusijanın kyreşicilerin voşlar usyn kyreşivge massalanın toxdavsuz saqıradı emda saqırıldı, alaj'a MOPR, anı bla birgelej, anıca tajmazdan qajıv

partijadan, rasadan volqanına qaramaj, millet aırmaı, faşist tyrmelede termilgen politieskij tutmaqlaıa voluşluqnu əsdyryvge saıbradı emda saıbrıladı. Çanvarlanıan faşizmge qarşı turıan emda bu kyreşde bir közyvge deri xorlanıan, qıynlıq cekgen har adam keslegine MOPR-nı es völyvun emda qajırbıvun köyurge kerekdile.

Komunist internasionalın VII vytevdunıa kongressinde **Dimitrow** çoldaş kongressni tribunasında vytev politieskij tutmaqlaıa, faşizmni vytev zertvalarına aııan:

„Kyreşiv vla, saut vla qarnaşla! Siz unutulmaıansız. Biz sizni vıavız. Çaşavıvıznı har saıatın, qanvıznı har tamcsın sizni emda vytev urunıanlan ıjlıq faşist rezimden (onovdan) voşlavoıa verırbız“¹ degeninde, көv million urunıanlan izlegenlerin, muratların aııxandı.

Kominternni çol vaşcsı—Dimitrow çoldaşın bu sözleri MOPR-nı har jaceıkasına voewoj lozung volurıa kerekdile. Ala SSSR-ni morowcuların faşizmni plenniklerine (çesirlerine) material'ını voluşluq verir ucun vytev etillik zatın eterge vorclu etedile.

SSSR-ni MOPR-ı, MOPR-nı Ispolkomu birleşdirgen vytev seksijalada emda MOPR-nı qarnaş organizasijalarında em kyçly emda em ullu seksijadı. Ispolkomnu seksijasıca, SSSR-ni MOPR-unu Ispolkomnu allında belgili material'ını vorclar vardıla. **Söz ucun, biz 1937 çylda MOPR-nı Ispolkomuna 3.600.000 som verirge kerekviz.** Vytev bu axcan aslamcsın MOPR-nı Ispolkomu, tıynş seksijalanı ysy vla, faşizmni uzniklerine (tutmaqlarına) axca voluşluqıa ıjerikdi.

MOPR-nı Ispolkomuna verirge 3.600.000 somnu zamanında çııv vaçarııa—vytev MOPR organizasijalanı,

¹ G. Dimitrow. Kominternni VII vytevdunıa kongressinde doklad vla zakljucitel'ını sözı. Partizdat, 1935 çy.

MOPR-нѣ bytev clenlerini birinci vaş zadacalarъ oldu.

Bu ахсапъ MOPR-нѣ Ispolkomuna toľusu bla emda zamanьnda тавдъръв SSSR-ни MOPR-унu bytev clenlerini internasional сългарънѣ ишди.

POLITICESKIJ EMIGRANTLAQJA (REWOLJUSIONNЪJ IŞI YCYN TUTULUVDAN, ӨLTURYVDEN BIR QЪRALDAN BAŞXA QЪRALQJA QACXANLAQJA) BOLUŞLUQ

MOPR kesini aşavunu al kynlerinden oquna politiceskij emigrantlaqja material'нѣ emda moral'нѣ voluşluq qurav амалсыз керек volqan işge qъsxa тыртылыв аңа qъсыq увуqlaşxандѣ.

Stalinskij konstitusija 129-cu statijasьnda: „Urunqanlanь intereslerin aqlaqanь ycyn, neda науснѣj (ilmu) işi ycyn, neda millet erkinlik kyreş işi ycyn presledovat' etilgen тѣş qъralь grazdanlaqja SSSR-de turur pravo veriledi“ dejdi.

Kesini ustawьnda politiceskij emigrantlaqja voluşur murat salqan, овşcestwenno-dobrowol'нѣ (kesi erkinligi bla quralqan) SSSR-ни MOPR-у Sowet qъralda keslerine toľu aşav erkinlik тавхан politiceskij emigrantlaqja qarav, voluşuv vorcnu da воjununa alqандѣ.

Xar морссу politiceskij emigrant kim volqanьн билirge керекди. Rewoljusion qan альв SSSR-ge kelirge syjgen xar тѣş qъralь çoldaş politiceskij emigrantxa sanalmajдѣ. MOPR-нѣ birinci халqla-арась konferensijasь (1924 ьлда) politiceskij emigrasijaнь маqanasьн вьлаj белgili etgendi:

„Burzuj qъral rewoljusion işi ycyn аңа andan арь rewoljusioner işlerin eter amal берген оqaj есең, ol qъralda, ol volumda tururqja (өлым qorquv, көв ьлqja tutuluv qorquvla d. a. k.) анѣ сьrtda madарь оq есе, rewoljusion dejatel'ni emigrasijasь politiceskij emigrasijaqja ol saqatda sanaladь“.

adam kelgen edi emda alaqa көв тырлы волуслуқ етерге кerek vola edi. Tyz emda асьқ айтърға kerekdi, SSSR-ni MOPR-u politemigrantlaqa voluşluqqa xar çы sajn **talaj million som çojady**. Biz vytev çañь kelgen politemigrantlañь çañьdan kijindirirge, yslerine-vaşlarьna qararqa, avruçanlañь emda tyjylyv-uruluv ezilgenleni sanatorijlede, klinikalada, vol'nisalada vaçarqa, işge çaraşxьncь aşatьrqa, çaşarqa qonaq yje verirge, usdalьq alyrqa, neda kwalifikasijasьn kelturyrge voluşurqa kerek volavьz.

Voluşluqnu vytev vu тырлы-тырлыlerin MOPR kesini axcasьndan, MOPR-нь clenlerinden çьjьlqaп axcadan etedi.

SSSR-ni MOPR-u politemigrantlaqa voluşluq etgen va birgelej, Sowet sojuzqa kelgen politemigrantlañь yjdegilerine emda rewoijusijasьn өlgen kyrescilerinи yjdegilerine da volusady.

1937 çынь uzununa politemigrantlaqa voluşluqqa 3.855.000 som çojarqa dev qaralqandy.

Ol sannь SSSR-ni MOPR-unu SK-tini qoluna tyşyrv—1937 çыда MOPR-нь clenleri varь kyreşirik vu екinci konkretnьj zadacasьdy.

Politemigrantlaqa voluşluq etivde SSSR-ni MOPR organizasijasьnь vojununa mardasьnь tьşьnda ullu çuavlyьlьq tysgendi. MOPR-нь mestnьj (xar bir çerdegi) organizasijalarь varь, SSSR-ni MOPR-unu SK-ni vujruçu va, vytev işni politiceskij emigrantlaqa voluşuvqa ajlandьrьrqa kerek volçanlarьn esde tutarqa kerekdi. Vu iş vek тырлы-тырlydy. Ol iş kesini bir qaum formalarьnda, qararqa көzge, voş zatcьqça көrynedi, alaj'a iş sav adamla va, faşist tyrmelede termilgen, ezilgenle va, SSSR-ge kelginci ullu acьlьq, çalannaçьlьq, qьjьnlьq cekgen adamla va volçanьn esde tutarqa kerekdi. SSSR-de MOPR-нь organizasijalarь, politemigrantlañь kyçlerin emda savluqlarьn faşizmge

qarşсы, kapitalizmge qarşсы, kellik zamanda Sowet qьralнь тыьнда volluq rewoljusion uruьlaqь saqlar ucyn bytev kerekli zatlanь eterge kerekdile.

Dimitrow çoldaş Kommunist Internasionalnь VII bytevdunja kongressinde bylaj ajtxandy:

„Bylajda da bytev acьqlьq bla emda kategoriceski ajtyroja kerekdi: işci qozqalьvda (ravocee dwizenie) vjurokrazizm emda adamlaqь çan avrutmaj qarav betsizlik ese (pakostnьj), MOPR-нь işinde va ol bir amanlyq etgenne tergeledi. Konsentrasion lagerlede emda tyrmelede termilgen, reaksija bla faşizmni zertvalarь volqan işci klassnь kyreşçileri, politiceskij emigrantla emda alanь yjdegileri MOPR-нь organizasijalarьnь emda funksionerlerini çanьndan em igi qaravnu em çan avrutuvnu tavarqь kerekdile“¹.

Bu sözle MOPR-нь xar jacejkasьnь emda xar organizasijasьnь xar tamadasьna kycly eskertiv volurqь kerekdile. Artьq da vizde, SSSR-de, sosializmni qьralьnda, acьq islegenni qoj esen, MOPR vizni ata çurtubuznu bytev urunqanlarьnь, bytev sowet obşcestwennostnu voluьluqь bla xajьrlanqan qьralda politemigrantla keslerine em bek qaj-qьrvnu, es völyvny emda saq volub çan avrutub qaravnu köyrge kerekdile.

MOPR-нь organizasijalarь politemigrantlaqь qarav xar tyrly işde artxa ьхдыьlmazqь, ol işni keslerinden atmazqь kerekdile. Politiceskij emigrantlaqь voluьluq etiv MOPR-нь komitetleri bla jacejkalarьnь birinci zadacalarь volurqь kerekdi, nek deseq, viz ol çol bla faşizmni zertvalarьna voluьluq etiv emda proletar rewoljusijanь kadrlarьn saqlav işde tuvra vojunubuzda volqan zadacalanь tolturavьz.

Kelgen politemigrantnь xar kerti işde qarnaş vetden qajqьsьn etiv urunqanlanь xalqьa-arasь soxluqlarьn kycly

¹ G. Dimitrow. Kominternni VII bytevdunja kongressinde dokladь bla zakljucitel'ньj sozy. Partizdat, 1935 çьl.

eterge boluşxanýn, rewoljusion kyreşçileni kyçlerin көв-
legenin SSSR-ni morpcularь esde tutarqa kerekdile.

REWOLJUSIJANЬ KYREŞÇILERINI SABIJLERINE BOLUŞLUQ ETIV

Faşizmni zertwalarьna boluşluq etiv morp işni, көв
axca izlegen entda bir waş işi (ucastogu) vardь.

Faşist terrornu ösyvy SSSR-ni MOPR-unu allynda,
faşizmge qarşь kyreşçileni sabijlerin Sowet qьralqa alyv
zadacany salqandy. Kөvsysne ol sabijle atalary, analary
barrikad uruqlada өlgen neda faşist tyrmelede termiliv
өлgen öksyzledile. MOPR-ny işlev waşlaqanьnь al çylla-
rьnda rewoljusionerlени sabijlerine sabij yjle (detdomla)
tьş qьrallada da var edile. Sөz usyn, kesini zamanьnda,
Germanijada eki morpcu sabij yj var edi—kertidi, asьrь
ullu tyl edile. Wlastnь faşistle alqanlaj, Germanijany
MOPR-u sabij yjleni tutarqa qolundan kelmegen bla da
qalmaj, vytev qalqan rewoljusion organizasijalaca, kesi
teren podpoliege (taşatьn işlevge) keterge kerek boldu.
Sora bir qaum rewoljusion qazawatçylany sabijlerine çaşar
orun, alaqa qonuş çañz Sowetlени qьralь volub qaldь.

SSSR-ni MOPR-u, ol sabijlени yretiv ösdyryrge (wos-
pitat' eterge) kesini vojununa ala, kesine ullu otwetstwen-
nostnu alqandy. SSSR-ni MOPR-u ol sabijleге kollektiv
orekunluq etedi. Bu sebevden, MOPR-nь xar cлени, orga-
nizacija yretgen-wospitat' etgen sabijle usyn, enci çuavь-
lyqьn bilirge kerkedi.

Tьş qьrally rewoljusionerlени sabijlerine Sowetlени qьra-
lyнь morprowcularь Iwanowda Birinci internasional sabij yj
işlev çaraşdyrқandy. Vьlajda 160 sabij wospitat' etilinedi.
Bu sabij yj 1933 çьl ijun ajda acьlqandy.

1934 çьlnь çajьnda MOPR awstrijaly şusbundculany
sabijlerini bir vөlegin—120 adamnь,—SSSR-ge keltirivny

10.600.000 som çojulurğa kerekdi. Ујну ішев 2—2¹/₂ ҫыла вошағға кереквиз. Ань ҫараşдырғыға, ҫасағға көв sredstvala kerek volluқдула. Bir talaj million som. Andan мақана, хар ҫыла ань ішлер усун 2,5 million somдан 4 million somға дері kerek volluқду. Оі аха да clenlik wznos emda şeffik ekişajлыqlань ҫыјьв влa ваҫағыллықды.

SSSR-ni MOPR-unu vjudzeti kesini rasxod etivcy vөлmesine quru çojulluқ (rasxod) axcala нь statijalar ың ҫазьв қojmaj, em аloқьп vytev mopr organizasija ың, vytev MOPR organizasijala, MOPR-нь vytev clenleri ol zadan ың tolturuvda birca kyreşirik internasional vorclа ың da **belgili etedi.**

1937 ҫыла çojulluқ 21.508 540 som axca ың са ың, ol belgili volqan ҫerleden ҫыјьв tolluқ, belgili tyrlenmezlik sandь.

Vjudzeti axca qoşuluvcu ҫа ың (doxod) az da toltur-mav—vizni internasional vorclarьvьznь tolturmavdu.

MOPR-нь CLENLERINI AXCALARь KEREKLI-TьJьNŞ-Lь ҪERLERINE ҪETEDILE

Aјтыльв вошақан axca sanla влa faktla mopr kapekni qallaj bir ullu maқanasь volqа ыңna inандьгьв асьв ајта-дыла. MOPR-нь clenleri vergen axcala varlyқ ҫerlerine ҫetemidile degen soruvға viz da: ҫetedile,—dev ҫuав eteviz. Ань alaj volqа ыңna sav adamla, kerti faktla влa sanla şaқatдыла.

Rewoljusion kyreşivge qatьşxа ың усун 5 ҫы tutmaq azav salьпқан fransuz rewoljusioner—Planka ҫoldaş ың pis'mosu ma вьлај ајтады:

„Varьndan da aloқьп,“ vaқalь Stasova ҫol., saңa emda MOPR-da іşlegen vizni sowet qарнаşlarьvьzоға, egeclerivizge emda ҫа ыңlar ың savlaj kapitalist tyrmelede vasдырғыла ың kesle-rini qарнаşlar ың unutmaқан MOPR-нь vytev clenlerine ајтырға

(obratit'sja) syjeme. Men varьnada kesimden qarnaş, kommunist, rewoljusioner vusyreva eteme emda inandırojan da eteme sizni, çaььdan uruşxa kiriv, kolonijalada emda metropolijalada (kolonijanь tutxan qьrallada) vizni tutmaqlarьvьznь voşlar usyn emda kapitalizmni çaxanim unuqduruvuna qarşь kyreşirikme. Aсь ölym qorquvda turojan Tel'mannь, Rakoşini, Gramşini emda vizni Skottsvoroda qara qarnaşlarьvьznь tutmaqdan voşlatьr usyn kyreşirikme“.

Oqarlaqda, MOPR-нь usy vla Awstrijada fewral' uruşlanь (1934 ç.) zertvalarььna voluşluq etilinneni, ajtyloqandь. SSSR-ni urunqanlarь emda işçileri MOPR-нь usy vla alaqa bir million şilling vergendile. Alaj'a anь vla MOPR-нь voluşluqu toxdav qalmadь. Iclerinde көv sosial-demokrat işçileri da volub 702 awstrijalь şusbundcu SSSR-ge kelirge kerek volqan edile. SSSR-ni MOPR-u alanь aldь emda politiceskij emigrantlaqaca, alaqa көv zat etdi.

SSSR-ge şusbundulanь ikinci qaumunu icinde kelgen şusbundula, MOPR-dan tavxan voluşluqlarьь usyn-den, vasmanь usy vla, aсьq pis'mo çazoqandьla.

Ol çoldaşla vьlaj çazoqan edile:

„MOPR vizge etgen voluşluqnu kycy vla, viz, awstrijalь şusbundula, Sowet Sojuzda çaьь ata çurt (rodina) tavxanvьz. MOPR vizni, awstrijanь prawitel'stwosunu palaclarььь syruv ajlanqanlanь emda ölym qorquvda turojanlanь, polisija ьzсь itleni qolundan aloqandь. Awstrijanь Qьzь voluşluqu, qarnaş şoxluqu usy vla, uruşladan sora barrikadalada kyreşçileni çuzle vla ьzlanьv-qivulub ajlanqanlarьь Awstrijadan tьşьna keterivny quraqandь.

Bytev kyreşçilege, sosial-demokratdь, kommunistdi, vьspartijnyjdi demej, birca voluşluq etilinnendi. Bizge kwartirle, çolubivoja axca vergendile.

... Bizni allьvьzoja, vizni Awstrijada qaloqan çuvuqlarьvьzoja qalaj eterikdile?—degen aсь soruv syeledi. Biz, faşist tyrmeleni icinde turub voluşluq saqlaqa çoldaşlarьvьzoja, vizni atalarьvьzoja, analarьvьzoja, qatьnlarьvьzoja emda sabijleribizge, faşist tyrmelede olturoqan, kyreşivde minle vla

çoldaşlarъъъзоја ullan асыв, саоъь ете едик. Вьлајда да MOPR биринци волув волушлуқ етди. ОI, асмақоја асылоян емда шок вIа өлтурылген (расстрел) çoldaşланъ ујдегилерине волушду, ол вьтев қалоқанлоја волушду, ол фашизмни плениклерини қажоъларън етгенти емда етеди.

Çеңил заманъ ичинде, уруш вошалоқанлај, Sowet Sojuznu işçileri халқла-арасъ шохлуқну çарьқ улгьсын көргьздьле: ала MOPR-нъ усу вIа, феврал' урушланъ вьтев зертваларъна волушур усун, million австрија шilling çьъв Wejseł' деген інзени ать вIа қуралоқан фондха ијгенти.

MOPR емда Сехословакиянъ лагерлеринде тұроқан шувундуланъ уполномочларъ шувундуланъ биринци ем екинци қаумларън СССР-ге ијив транспортну қурақандьла..*

1934 çьлда Испанияда октявр восстанија хорланъв, СССР-ни урунғанларъ MOPR-нъ Испаниядақъ сексиясынь усу вIа испан халқнь зертваларъна волушлуққа кеслери çьјқан ахчаланъ ијгенлеринде, СССР-ни MOPR-уну Сентрал'-нъј комитети Испаниядан ол волушлуқ усун Sowet sojuznu моргьцларъна толу разььқларъ емда аиқььларъ волқан піс'молалды. Кадиксде тырмеде тұроқан 40 политаклјуцјон-нъј ма вьлај çазқан едиле:

„MOPR-нъ SK-дақъ вақалъ çoldaşла!

MOPR-нъ бизде испан сексиясынь усу вIа СССР-де қарнашларъъъзоја, пролетарлоја қарнашььқ салам іјевиз. Бу салам-нъ sizге Кадикс тырмеде тутулв тұроқан, вьтев қалоқан испан тырмедедека, Испан пролетариатнь револјусион алъ қаумуну бир вөлеги—политаклјуцјонньле іједиле.

Sizni material'нъј волушлуқуоуз бизни çувуқларъъъз çа-çақан çарьтајььтканъ ем узақ мујьшлерине çетгенти емда аланъ қуандьроқандь. Sizde ullan асььқ-çаланнасььқ варды дев өтурык тилени массалоја сіндириге кьрешген ьлььқь фашист аманььқьланъ ол қутуртхандь. Алај'а sizни кампаніақъ ол өтурык тилни өтурык етди, ајоқалды.

СССР-деги çoldaşла, алоја! Biz да çеңил заманда, sizни улгырыз вIа, фашистлени властьн усывьзден атьв, işçиле вIа еллени властьн салы усун, анъ етив sizни вIа бирге, қарнаш-

lağvıyzoğa, vaşxa qıralları proletarlarına viz da voluşur usın aloğa!

Bytev dunjaları proletariyatları alısbı voloğan SSSR-ni proletariyatları çasasları!

Çasasları MOPR!“

Kadiksde tyrme, 20 awgustda 1935 ç.

Perudzija degen italian tyrmeni alqarı politzaklı-cjonları Pina Z. çol. 30 ijunda 1936 çılda Leningrada temir çol transportnu Stalin atları Akademijasında MOPR-ni jacejkasına vılay çazqandı:

„... Boluşluoıuıuz usın sizni qoluıuznu qarnaş vetde qı-savbız, ol voluşluqnu MOPR-nı İtalijada seksijası entda Perudzijada tutulub turqanlağa vergendi. Ceklege, tyrmelege da qaramaj, işçi şoxluqnu sıjlı idejası kapitalist tyrmelede tutuloğan kyreşçileni SSSR-ni urunqanları vı vajlaıandı, vizni ara sosialist ata çurtubuz vı vajlaıanı urunqanları birik-mekliklerini em ačbı ylgysıdy emda bytev dunjada sosializmi kerti vılluq xoriatları alısbı.“

MOPR organizasijası al çıllarından vı kerti voloğan zatları xararı ajtaıbı.

Ol, 1923 çılı artında voloğan edi. Alqarı Wjatskij gubernijası (endi Kirowskij oblast dejdile), Kotel'niceskij uezdde MOPR-nı clenleri gazetden Tel'mannı tutuloğan vı bilıv, aña ijigiz dev, SSSR-ni MOPR-unu SK-ne ujuqla ijgendile. Ol gazetde ajtıloğan xapar ters volqandı. Tel'man çoldaş 1924 çılı janwarda Moskwağa keldi da, aña ol ujuqlanı verdile. Kotel'niceskij morçulağa çıavxa ol vıllaj pis'mo çazqan edi:

„Baıqalı çoldaşla! Gazet vı meni tutuloğan vı bilıv, (vı xapar ötyryk edi) siz, kotel'niceskij işçile vı ellile, ol-saıat oıuna maña eki ujuq ijıv, çajıırbıııoıuznu bildirgen siz dev MOPR-da (Moskwa) maña ajtxandı. Gamburg işçileni ullu qıjnav ızlav ajlansalada, men vısaıatxa deri polisijası qoluna, tyşmej turama...“

Bir talaj kynden men ызма Gamburrga qajтырғам, anda kesimi tenlerime, siz—kotel'niceskij işcile vla ellile—Germanijada rewoljusion kyreşge qalaj saq volub qaraqanь-о́рънъ emda siz vizni vla rewoljusijanь vajlать vla qalaj qatь vajlanьv voloqanьóрънъ ajтырма.

... Maña MOPR vergen ujuqlanь men Gamburrgdan qasъv, vusaqatda Moskwada turoqan bir çoldaşxa veriv, anь ullu quandьrdьm. Sizge va anь usyn ullu vusyrev eteme. Gamburrg: qajtxanlaj men sizni salamьóрънъ, көvusyну erleri emda asьravcularь qoraqan rewoljusion proletar тысьгьvlaqа verirme.

Qarnaşlyq kommunist salam vla

E. Tel'man¹

Tel'man çoldaş bir politemigrantxa vergen ujuqla, sowet moprcula keslerini тыş qьrallada qarnaşlarьна kerti işde qarnaşlyq qajotyrvьv etgenlerin көrgyzyv, ujuqlanь alqanьv ullu quandьrdьla.

Pol'sadan kelgen bir politemigrant S. K. Şturmer 1934 çьl nojavьda vьlaj çazadь:

„Maña SSSR-de MOPR etgen voluşluq meni umutlarьmь varьndanda ullu vouldu. Pol'sanь MOPR-u vytev qaloqan kapitalist qьrallanь MOPR-larьca, polittutmaqla vla alanь yjdegilerine tajmazdan voluşxanьn men vile edim. MOPR, tyrmеde, vizni çaşavuvuznu em qьjьn minutlarьnda, vizge kesini voluşluqun tavдыra edi. MOPR volmasa viz andan arь rewoljusion kyreşge kucuvuzny saqlajallьq tyl edik. MOPR vizni tyrmеde, faşistleni tyrmelede qatьlyqlarь vla kyreşivge quradь. MOPR vizge, SSSR-ni işcilerin vizni vla arada çazьv işni çyrytyrge saqьgьv, vizge ullu moral'nyj voluşluq etgendі (kөл vergendi). MOPR polittutmaqlanь yjdegilerine voluşadь, vytev men tutuloqan көzyvde meni qatьnьma emda çaşьóqьma voluşxandь.

Men SSSR-ge avruj turoqanlaj kelgenme. MOPR maña, çeңil oquna төгeregime ajlanьv, igi medisina voluşluq etdi:

¹ „MOPR-нь Wjat organizasijasьна veş çьl“—degen svornikden, 1928 ç.

meni ulla proletar rewoljusiyağa deri çaңыз burzuaziyağa soluroğa erkinlik voloğan kurortxa ijdile. Men anda cırtıda sav völdum MOPR maña aşarıq emda kwartıra bergen edı. Meni yjdegime da MOPR maña qajıoıroğanı saqlı bir qaj-oıroğanı: qatınlıq (anı cırek avruvu var edı) Narsanağa, çaşım—Qırıtıma „Artek“ degen pioner lagerge ijdile.

Menda meni yjdegim da, men sav volub, kuc-qaruv cıj-oıpsı, veş aj vla çağımlıq MOPR-nı zatı vla çaşadıq“.

MOPR karekni qallaj bir kerekli voloğan emdä MOPR-nı har clenı tölegen clenlik wznos vla şeflik ekişajıqlıq qallaj bir ulla rewoljusion xajıqlar voloğan bu oıar ajıqlıqan faktıdan acıq voladı.

Bytev bu ajıqlıqan zatlağa köre, vıllaj wıwod (oıum) eterge kerekdi: faşizmni zertwalarına material’lıq voluşıluqı har ne çaңı vla da kucly eterge; faşistleni cınavar terrorlarına cıavxa—MOPR-nı vajraqınlıq tuvıne urunpanlanı çaңı mınlerin birleşdirge; faşistleni millet ajıqlıqı otun cıandıroğanlarına cıavxa—proletar internasionalizmni işin, faşizmni palat artıqlıqlarından, kapitalist ekspluatısjadan bytev unuqıan adam ulunu qutxaruv keltirgen Leninni—Stalinni işin kucly eterge.

SSSR-ni

MOPR-unu AXCA (FINANS) PLANLILIK REAL’NOSTLUĞU (TOLTURUĞA QOLDAN KELMEKLİĞİ)

SSSR-ni MOPR-unu vıjdzetinde 1937 cılda çaңı zat nedı deseñ, ol (vıjdzet)—quru clenlik wznosla vla şeflik ekişajıqlıqdan quralıqandı. Bu ajıqlıqan axca tuşerik istocnikleni ysy vla tuşgen axca, bytev plannı 90% voladı. Bu fakt vla MOPR-nı clenlik wznosunu prinsipolitika maqanası qalaj öрге költıryledi! Birsı çaңı vla da bu fakt vla SSSR-ni MOPR-unu axca planlıq real’nostluğı (tolturuv qoldan kelmeklili) artıq da vek begıjdi. Plannı tollıqı (real’nost’) MOPR-nı clenlerini

clenlik wznos bla şeflik ekişajlyqların bergenlerine köre vulluqdu. Moprcula keslerini allarında çaңыз clenlik wznos bla şeflik ekişajlyqny çyz prosentge çyjarqa degen zadacany salyb qojmaj, **MOPR-qa çaң clenle da** alyrqa, tartarqa kerekdile. Bu tuqum volumla (uslowiele) axca planny tolusu bla tolturuvnu vaçaryla. Axca alyvnu planny tolturmaqlıq, bir işeksiz, MOPR-ny bytev organizasijasından kyçly em qatı işni izlerikdi, qyjnylyqlany xorlavnu izlejdi, salynnan zadacany syj bla tolturur yçyn mopr ovşcestwennostnu bytev kyçyn sallıqın izlejdi.

Oı sevevden SSSR-ni MOPR organizasijasyny bytev esi,—axca planny tolturuvnu qalaj tuqum igi **vaçaryrqa** vulluquna völynyrge kerekdi. SSSR-de bytev MOPR organizasija saq-xazyr volumda tururqa kerekdi. MOPR-nu xar cleni, syç alqa any xar aktiwisti, axca vorclany zamannda emda tolusu bla tolturuv SSSR-ni MOPR-unu internasional syj emda rewoljusion vorçunu işi volqanyn esde tutarqa kerekdi.

Oı zatny eter yçyn işni keç çajarqa kerekdi. Bu salynnan zadacany tolturur yçyn uslowiele mardasız igidile. Bizni ullu sosialist ata çurtubuznu urunçanlaryny tyrlı-tyrlı qatlarany xalqla-aras şovbtielege (volunnan zatlaqa) seirsiniç qaravlarany ullu ösyvy, leninci—stalinci millet politikanı çaң xorlamlaryny sevevi bla SSSR-ni xalqlaryny proletar internasionalizm işlerin mından arıda vegite varıv, staxanovcu qozqalyvny ösyty—vıla bytev varıda SSSR-ni MOPR-una mından arı işin vardıryr yçyn çaң alamat volumla acadıla. Bytev iş, MOPR-ny mestny organizasijalaryny keslerini işlerin em tavısa qırav, bytev vusaqatdaç uslowieleni xajırlandıra, MOPR-ny mından arı işin, urunçanlany xalqla-aras şoxluqlaryny işin—kyçlendirirge emda tış qırallada kyreşçileni allynda kesivizni vorclarıvıznı tolturmaqlıqdady.

Alaj'a talaj mopr organizasijalanь işlerini ulluluqlarь emda templeri entda bizni salqan muratъvъzqa (zadacalarъvъzqa) tolu çetdirmejdile. Bir qaum mopr organizasijalanь vaşыларь MOPR-нь material'ньj vazasънь qallaj politika maqanasъ volqanьп alqьп aңыlamajдыla emda xalqla arasъnda belgili vorcu volqan organizasijasa, MOPR-нь işi ucun alaqa qallaj çuavлыьq salьпnanьп keslerini aqьllarьna tolu çьjmajдыla emda tolu aьjrmajдыla.

MOPR-нь bir qaum komitetlerini vaşыларь, entda, clenlik wznos vla şeflik ekişajлыьqnъ tolusu vla çьjvьqja kerti cъrmavla vardыla dev voş, maqanasъz sьltavla etedile. MOPR-нь xar tyz (cestньj) predannьj aktivistine sowet prirodada allaj sьltav volmaqanь ertde acъq volub voşaqandъ.

Bjudzetin clenlik wznosla vla şeflik ekişajлыьqladan qurav, SSSR-ni MOPR-unu SK-ti, ne tuqum da, vaşxa çerden otcislenie xal çyrytgen axca tyşgen istocnikleden axca alyvun internasional subvotnikleni da qojqandъ.

Bu sevevden, MOPR-нь organizasijalarьнь tamadalarьп emda aktivni esin bu төven aьtылыьq zatxa vөlyрге kerekdi.

1933 ç. 16 awgustda WKP(в)-ni SK-ti, SSR-ni Sojuzunu Sownarkomu emda WSSPS işcile vla qulluqculanь çallarьндan tyrly-tyrly zatlaqa axca tьjvьnu az eterge dev begim etgendile. Ol begim xar qulluqcu emda işci **talaj** dovrowol'ньj ovşcestwolaqa clen volurqa **volluqdu**, clenlik wznos'a, **kesini sajlavu vla**, quru eki dovrowol'ньj ovşcestwoqa төlerge **volluqdu** dev alaь belgili etedi. Bir qaum qulluqcula bu postanowlenieni tersine aңыlatьrqa, savij ojunqa vururqa murat etgendile.

Ala, aңa көre, keslerini kerti, vol'şewikca massowowospitatel'ньj işni keң vardыra, quraj bilmegenlerin emda anь eterge syjmegenlerin çavarqa, clenlik wznos çьjvьnu çyz prosentge toltura bilmegenlerin çavarqa kyreşe edile.

WKP(В)-ni SK-ini, Sownarkomnu emda WSSPS-ni ol postanowlenieleri wospitatel'nyj işni igi aqacъ eter ycyn kyreşivge xar aktiwistni sautlandъradъ, ol şajlanъ emda ekişajlyqlanъ mexaniceski çыъв qojuvnu qojduradъ emda xar dovwol'nyj oвşcestwodan clen massalanъ arasynda ullu massowъj işni vardъrvnu izlejdi. Clenlik wznosanъ çaңыз ol massowъj işni tamalynda çыjarqa voladъ. Bizni zadacavyz, agitation massa işni aqacъn kolyryvny tamalynda, MOPR-ny xar cleni clenlik wznosun mexaniceski төлев qojmaj, bu vorcnu kesni internasional съълъ işine sanarca alaj etergedi.

Moprcu aktiw busaqatda da bir talaj organizasijalada varqanъsa, axcanъ tolu çыълmaqanъ komitetleni organizasion voş belliliklerini emda MOPR-ny төvenni jacejkalarъna vaşcъlyq etivny aman volqanъnъ sebevinden volqanъna vekden-vek inana varadъ. Any usynden 1936 çы majda SSSR-ni MOPR-unu SK-ini V plenumu tolu ajtxandъ. Ol plenumnu begimleri MOPR-ny xar komitetine, xar aktiwistge tajmazdan vaşcъlyq volurqa kerekdile.

AXCA PLANNЪ QALAJ BLA IGI TOLTURUROQA BOLLUQDU

MOPR-ny төvenni (nizowaja) jacejkasъ—moprcu organizasijanъ vaş zwenosudu. Bu sebevden, MOPR-ny vaşcъlyq etgen organlarъnъ, alaj demek, MOPR-ny rajon, oblast, kraj, respublikan komitetlerini vaş esleri төvenni (nizowoj) jacejkalaqa welynyрге kerekdile. Сың alqъvurun vytev MOPR jacejkala keslerini axca (finans) planlarъnъ toltururca eterge kerekdi. Alaj eter ycyn, MOPR-ny xar rajon organizasijasъ kesini axca vorcun vytev kesini jacejkalarъna çetdirirge, belgili eterge kerekdi. Jacejkalada MOPR çыjqan axcalanъ qajъ emda ne zatlaqa çojulqan-

ларнь усында ullan аңлатыв işни қурағға, вәрдығға керекди. Оғарь аҗылаң кертн ылғые вл МОРР-нь хар clenine, ань clenlik wznosu emda şeflik ekişajьqlь керекли çerine çeriv, ol clenlik wznosla emda şeflik ekişajьqla вл faşizmni zertwalarьna voluşuv—ullan sьjь iş vardyғьqla-ньп көргызырге керекди. Аньса, МОРР-нь clenlerine, clenlik wznosnu emda şeflik ekişajьqнь vermevny artdan ullan politikаль posledstwiesi volqanьп аңлатьғға керекди, ne ycyn deseң, ol SSSR-ni МОРР-unu material'ньj vazasьп az etedi, ol alaj bolsa va, voluşluq da az voladь.

МОРР jacejkaнь tolu хазьрығь,—savlaj jacejka, сьп алаң ань aktivi, МОРР-нь faşizmni zertwalarьna voluşluq etivde muratьп (selin) acьq аңлавда, ol muratlaғға çeritşir ycyn qaşьqmaj kyreşivde emda salьпnan zadacalanь toltururғға vuzuq volqan тьjьclanь-қьjьп-льqlanь хорлавда qatььqlarьнда көгynnykdy, belgili volluqdu.

МОРР-нь nizowej aktivini ara figurasь, vaş belgili adamь clenlik wznos қьjьvcudu. Clenlik wznos қьjьvcula jacejkaнь bytev ань işini toluvu, tolmavu alanь işlerine көге volqan vaş kadrlarьдыла. МОРР kesini wznos қьjьvcularьна, quru şajlanь emda şeflik ekişajьqlanь mexaniceski қьjьvcu adamlarға qaraqanca qaramajды. МОРР-нь clenlik wznos қьjьvcusu—МОРР-нь idejasьпнь nizowej agitatoru, organizatoru emda propagandistidi.

Clenlik wznoslanь қьjьvcunu ysy вл, ana tajana, МОРР-нь jacejkasь kesini clenlerini arasьнда kerti mas-sowьj emda internacional-wospitatel'ньj işни кең vardyғьғға volluqdu. Wznos қьjьvculanь wospitat' etivde көв, qatь, suvumaj—artьqda vek—tajmazdan bir-biri ьzьndan işlerge керекди, kyn sajьп МОРР-нь rjadowej clenlerine tyvej-çete turqan aktivni ol qadar kadrlarь rajon komitetleni emda МОРР jacejkalanь tamadalarьпнь voluşluqlarьп-

ziwat' etgen) MOPR-nъ bytev clenlerini kwartal sajnъ çaraşdırılqan spisoklarъ volurqa kerekdi. (Xar wznos çыjыvcu MOPR-nъ 20—30 cleninden көвге qararqa (ovsluziwat' eterge) kerek tyldy. Ol spisokda wznos çыjыvcu MOPR-nъ xar clenini clenlik wznosun telegenine belgi eterge kerekdi, andan sora va, kwartal tausulqanlaj neda kwartalqa wznos çыjыv voşalqanlaj, spisoklanъ jacejkanъ vjurosuna berirge kerekdi.

Clenlik wznosla vla şelik ekişajıylqlanъ çыjыvuu planъ-nъ tolqanъn tintivny MOPR-nъ rajon emda şaxar komitetleri kesi razыьqъ vla volqan dovrowol'nyj instruktorlanъ ysleri vla eterge kerekdile. MOPR-nъ rajon komitetini kesi razыьqъ vla volqan (dovrowol'nyj), bir instruktoru, 5—6 jacejkadan көвге prikrepļjon volmazca, çetişimli sanda instruktorla tutarqa vorcludu. Kesi razыьqъ vla volqan instruktor xar jacejkaqa, birda quruј eseda, kwartalnъ icinde bir kere varъv, axca plannъ tolturuv qalaj varqanъn tinterge kerekdi. MOPR-nъ rajon komitetini instruktorlarъ vla birca, alaqa qaramaj, rewizion komissijala da plannъ toluvun tinte tururqa kerekdile. Rewizion komissijala jacejkanъ işi ucyn, jacejkanъ vjurosuna vla teң çuavlydъla. Rewizion komissija—ajыьqlan orqandъ, ol seveden ol MOPR-nъ clenlerini allynda amalъsz otcjot ete tururqa kerekdi, MOPR-nъ clenleri va—rewizion komissijadan işni toluvun otcjotnu da izlerge vorcludula.

Bytev bu işni etivny ysynde MOPR-nъ oblast, kraj emda respublikan komitetlerini ullu maqanalaryn (rol') amalъsz certerge kerekdi. MOPR-nъ işi ucyn cың alqыn ala çuavlydъla. MOPR-nъ bytev işni salыңqanъ ucyn emda anъ vla birge axca plannъ toluvu ucyn da çuavlyьq em alqыn alaqa tyşedi.

Komitetleri işlerini em çetişimsiz zatlarъ nedi desen,

ala alqьn axca plannь tolturuvnu taza quravcularь volmaqandyла. Ala keslerini MOPR-larьnь rajon organizasijalarьnь planlarьnь toluvun tintivyl etmejdile. Ala em alqьn keslerini işlerinde zamanьnь tergev ijerge yrenmegendile emda alaj bla çuqqa çaravsuz zatlaqа zamanьnь көв ijedile. Komitetle zamanьnь ашыгьв вошав, sora axca planьvьz tolmaqandy dejdile.

Xar plan, etilirge амаль voloqan zatнь em азьсьn-гитçесin kesine aloqanьn (охватит' etgenin) аныларqа kerekdi. Ol sebevden, plannь toluvu xar zamanda 100⁰/o-den az volmazca alaj eterge kerekdi.

Clenlik wznosla emda şeflik ekişajьqla em axьrнда millionla bla somla berirge kerekdile. Biz MOPR-nu xar cleninden kesini clenlik wznosu bla şeflik ekişajьqьn tolusu bla emda zamanьnda toltursun dev izlej esek, аңа көре, MOPR-нь oblast, kraj emda respublikan komitetlerinden biz andan da ullu zatнь izlerge erkinbiz. MOPR-нь xar organizasijasь axca planьnь 1000 somun tolturmajьn qоја ese, ol kapitalнь uzniklerine voluşluq fondnu talaj on miң somlaqа az etedi.

MOPR-нь respublikan, kraj, emda oblast komitetleri—MOPR-нь tizginlerin organizasion çanьndan begitirge, çanь clenle алыqа, çanь jacejkala qurarqа, MOPR-нь çanь rajon organizasijalarьn qurar ucyn kyreşirge ma ань ucyn kerekdile.

QOLLANЬ BOŞ TUTMAJ, İŞLERGE!

MOPR-нь алында turqan kertli işde zadacalanь sav adamla—tөвөннi (nizowoj) moprcu aktivistleni көв kadrlarь tolturluqdula.

Alanь xar birі jacejkada, çanvarlanьnan faşizmni zertwalarьna voluşluq eter ucyn, xar nenі da eterge hazьr

bolqan MOPR-ny clenlerini onovlarь vla salьnqan ol qulluqda kesini kerti (konkretnьj) iьin eterikdi. MOPR-ny xar aktivist, bu sebevden, aqa ььanьv verilgen iь ucun kesini ullu ьuavьь volqanьn bilirge kerekdi. Ol ьuavьььqny em alqьn eskerirge kerekdile:

MOPR-ny axsa planьny toluvu neda tolmavu alanь iьlerine kьre volqan clenlik wznos ьььvcula, ne ucun deseq, vizni xorlamlarьvьzny vollarqarь alanь iьlerine kьre vollarqdu;

wznos ьььvculanь ьarьm million askerlerine kesleri vaььььq etgen MOPR jacejkananь pьdsedatelleri;

MOPR-ny axsa planьny toluvunu qalaj varqanьna aj saьn qararqda vorclu volqan rewizion komissjalanь pьdsedatelleri;

SSSR-ni MOPR-unu SK-ini allьnda keslerini organizacijalarьny vorclarьn aman-igi tolturqanlarь ucun tolu ьuavьь volqan MOPR-ny oblast, kraj, respublikan komitetlerini pьdsedatelleri.

SSSR-ni MOPR-unu seksijasьny allьnda ullu zadacala turadya. Qarьvnu ullu salьv, kyc vla iьlerge kerekdi. Plan vla, keskin, tavkel, ььqamaj, iьni toxdavьsuz vardьььrqa kerekdi. Kapitalnь uzniklerine voluьluq fondxa ььььqan axsanь politika maqanasьn MOPR-ny clenlerine tajmazdan aqьlatьrqa kerekdi. MOPR-ny vajraqьny tyvune sovetleni qьralьny urunqanlarьny ьanь miqlerin emda ьyz miqlerin tajmazdan saqььrqa kerekdi.

Rewoljusion qadalmaqlьq vla MOPR-ny iьi ucun, proletar internacionalizmni iьi ucun kyn saьn emda plamenno agitirowat' eterge. MOPR-ny iьin kynden-kynqe igi eter ucun vytev qolubuzdan kellik iьni varьn eterge.

Milliondan artьq ььq igi rewoljusioner, vizni klass qarnaqlarьvьz, kapitalnь tyrmelerinde tutulub turadya. Faьizm miqle vla rewoljusion voresleni ьlytredi em asady,

çyz miñle konsentrasion lagerlege çыжыльв турadyла, alañ çanvarca tyjedile, inçitedile.

On miñle bla rewoljusionerle faşistleden qасьв, keslerini qырallaryн qоjuв, тыьна keterge kerek voladyла.

Rewoljusion boresleni qarar adamlary volmaj turqan, çalannacььq çetgen çyz miñle bla yjdegileri acььq çaşavda çaşajдыла.

Faşizmni uznikleri (tutmaqlary) emda alañ yjdegileri; qorquvsuz vатыр, erkişilikleri volqan anala, çigit ispan xalqнь qатыnlarь emda qызларь—kapitalнь vojunsxasььndan ьсхьньг ycyn kyreşgenle bytev varь, vizni kerti voluşluqu-vuzqa tolu ьşanььqа kerekdile.

Bytev morpucula alaqa voluşluqqa keslerini qarnaş qollarьн uzatььqа kerekdile. Moprowcula ol көв rewoljusion kadrlanь çaşavlarьн saqlar ycyn bytev qollarььndan kelgen zatнь eterge kerekdile.

Ol zat ycyn, qollanь voş tutmaj, işlerge emda işlerge kerekdi.

Tyrme reşjotkala artьna, kapitalist kazematlanь taş qavььqalarьнь icine, faşist oxrankalanь çer yjlerine, vizni klass qarnaşlarььвз tutulqan çerge, vizni Tel'man, Rakoşi, Antikajnen çoldaşlarььвз turqan çerge, uruşlanь ol vet-çanlarььnda çigit ispan xalq kesini qanь bla bytev alcь progressiw adam ulunu çanvarlanqan faşizmni xorlavun boldurur ycyn kyreşgen çerge, qьtaj xalqнь erkişiligi volqan çaşlarь qьtaj sowetle ycyn ölgen çerlege—komin-ternni çol vaşcьсь—Dimitrow çoldaşнь caqььvuna çuavxa:

Çoldaşla! Biz sizni vlavьз!

Kesibizni çaşavubuznu xar saqatьн, vizni qanььвзнь хar tamcьсьн sizni voşlar emda erkin eter ycyn beribiz!—dev vizni voewoj çuavььвз çetsin.